

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900 - 1971), Τρία χαϊκού

Σχέδιο του Στέφανου Ρόκου

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2218/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_G-Gymnasiou_html/index08_09.html

Το **χαϊκού** (ιαπωνικά: 俳句,

δηλαδή «αστείος στίχος») είναι μια ιαπωνική ποιητική φόρμα. Παραδοσιακά αποτελείται από τρεις ομάδες των 5, 7, 5 συλλαβών, οι οποίες τοποθετούνται σε τρεις στίχους για έμφαση ή σε έναν, χωρισμένο με κενά. Το χαϊκού είναι με συνολικά 17 συλλαβές η πιο σύντομη μορφή ποίησης στον κόσμο. Περιγράφει μια εικόνα της φύσης και δίνει στοιχεία για την εποχή του χρόνου μέσα από εποχιακές λέξεις (Κίγκο). ^[ΕΚΚΡΕΜΕΪ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ] Υπάρχουν επίσης ποιητές χαϊκού οι οποίοι ακολουθούν μια πιο ελεύθερη φόρμα. Ο ιδρυτής του σύγχρονου χαϊκού ως αυτόνομης μορφής ποίησης ήταν ο Μασαόκα Σίκι, ο οποίος επίσης διαμόρφωσε τον όρο χαϊκού (από τους παλιότερους χαϊκάι ή χόκκου).

Ένα χαϊκού διαβάζεται σε μια αναπνοή.

Χαϊκού [πηγή: Βικιπαίδεια]

Το χαϊκού (αστείος στίχος) είναι μια ιαπωνική ποιητική φόρμα.

Παραδοσιακά αποτελείται από τρεις ομάδες των 5, 7, 5 συλλαβών, οι οποίες τοποθετούνται σε τρεις στίχους για έμφαση ή σε έναν, χωρισμένο με κενά. Το χαϊκού είναι με συνολικά 17 συλλαβές η πιο σύντομη μορφή ποίησης στον κόσμο. Περιγράφει μια εικόνα της φύσης και δίνει στοιχεία για την εποχή του χρόνου μέσα από εποχιακές λέξεις (Κίγκο). Υπάρχουν επίσης ποιητές χαϊκού οι οποίοι ακολουθούν μια πιο ελεύθερη φόρμα. Ο ιδρυτής του σύγχρονου χαϊκού ως αυτόνομης μορφής ποίησης ήταν ο Μασαόκα Σίκι, ο οποίος επίσης διαμόρφωσε τον όρο χαϊκού (από τους παλιότερους χαϊκάι ή χόκκου). Το χαϊκού διαβάζεται σε μια αναπνοή.

Στο χαϊκού γίνεται η προσπάθεια να συλληφθεί η στιγμή και να διατηρηθεί στην αιωνιότητα. Καθώς οι λέξεις δεν είναι αρκετές για να περιγράψουν την ολότητα μιας στιγμιαίας εμπειρίας, ο ποιητής περιγράφει αχνά μια ιδέα και αφήνει τον αναγνώστη να συμπληρώσει.

Τα χαϊκού έχουν μια εποχιακή λέξη ή κίγκο η οποία καταδεικνύοντας μια εποχή του χρόνου δίνει στον αναγνώστη ένα πλαίσιο αναφοράς. Η εποχή δε χρειάζεται να αναφερθεί ρητά αλλά μπορεί να υπονοηθεί μέσω άλλων λέξεων. Μερικές από τις πιο γνωστές είναι οι ανθισμένες κερασιές, τα αηδόνια και οι ιτιές για την άνοιξη, μια απογευματινή αύρα, οι λιβελλούλες ή τα κρίνα για το καλοκαίρι, η πανσέληνος, τα κόκκινα φύλλα και τα σκιάχτρα για το φθινόπωρο και οι πάπιες, ο παγετός και το χαλάζι για το χειμώνα. Στο χαϊκού του βατράχου, ο βάτραχος είναι το κίγκο για την άνοιξη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Ποιο είναι το κυρίαρχο αίσθημα σε κάθε ποίημα;

ΙΑ΄

Πού να μαζεύνεις
τα χίλια κομματάκια
του κάθε ανθρώπου.

Ο ποιητής επιχειρεί να αποδώσει εδώ την αίσθηση πως ο ψυχικός και ο συναισθηματικός κόσμος των ανθρώπων είναι συχνά θρυμματισμένος, λόγω των πολλαπλών επώδυνων εμπειριών της ζωής τους. Κάθε άνθρωπος έχει βιώσει ποικίλες απογοητεύσεις και οδυνηρά ψυχικά τραύματα, έχει γνωρίσει την απώλεια κι έχει αναγκαστεί να θυσιάσει πολλά από τα όνειρά και τις ελπίδες του προκειμένου να βρει το κουράγιο να συνεχίσει τον αγώνα της ζωής. Υπ' αυτή την έννοια η ψυχοσύνθεση κάθε ανθρώπου μοιάζει μ' ένα σκορπισμένο ψηφιδωτό που δύσκολα μπορεί κάποιος άλλος να το κατανοήσει και να το ανασυνθέσει.

Η προσπάθεια, επομένως, που απαιτείται για να γνωρίσουμε πραγματικά έναν άνθρωπο είναι εξαιρετικά κοπιώδης, εφόσον, όπως χαρακτηριστικά το παρουσιάζει ο ποιητής, είναι να σαν προσπαθούμε να μαζέψουμε τα χίλια μικρά κομμάτια της ψυχής του. Έτσι, ο ποιητής εμφανίζεται απρόθυμος να βιώσει εκ νέου αυτή τη δοκιμασία των διαπροσωπικών επαφών, φανερώνοντας μια απαισιόδοξη στάση απέναντι στην κοινωνική και προσωπική ταυτότητα των ανθρώπων· οι άνθρωποι έχουν χάσει την εσωτερική συνοχή τους και την ψυχική τους αρτιότητα, καθιστώντας κάθε επαφή μαζί τους μια πραγματική δοκιμασία.

Συχνά, άλλωστε, οι άνθρωποι λόγω ακριβώς των ποικίλων εσωτερικών τους αντιθέσεων και του ψυχικού τους κατακερματισμού αδυνατούν να επιτύχουν την επιζητούμενη αίσθηση πληρότητας και ικανοποίησης. Βρίσκονται διαρκώς σε μία κατάσταση έλλειψης, που τους οδηγεί είτε στο να επικρίνουν τον εαυτό τους είτε στο να μεταθέτουν την ευθύνη αυτής της έλλειψης στους άλλους. Η καθημερινότητά τους αποτελεί ένα διαρκές παράπονο και μια συνεχή μεμψιμοιρία, καθώς αισθάνονται πως δεν έχουν όσα ή ό,τι επιθυμούν και πως οι άνθρωποι γύρω τους δεν τους βοηθούν όσο ή όπως θα το ήθελαν οι ίδιοι.

Παράλληλο κείμενο: Γ. Σεφέρης, Μέρες Β΄

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Σεφέρης προβληματίζεται πάνω στο ποιοί είμαστε, πίσω από τα προσώπια που χρησιμοποιούμε στην καθημερινή μας ζωή.

«όλοι μας είμαστε ντυμένοι με τις παλιές μας συνήθειες· μ' αυτές παρουσιαζόμαστε κάτω από μian ορισμένη μορφή· μ' αυτές μας

αναγνωρίζει ο κόσμος, και οι φίλοι μας, και οι γυναίκες μας. Αλλά στο βάθος μας τι γίνεται; ποιοι άνθρωποι ζουν; τι υποφέρουν; ποιος τους βασανίζει; ποιος τους ξέρει; Πες μου ποιος; - Κανένας, ούτε και ο εαυτός μας. »

Δείτε το ΙΑ΄ χαϊκού μελοποιημένο από το συγκρότημα Sigmatropic:
<https://www.youtube.com/watch?v=LAYPnJaugmI&t=26s>

Βουλιάζει ο κόσμος (Στέφανος Ρόκος)

ΙΕ΄

Βουλιάζει ο κόσμος
 κρατήσου, θα σ' αφήσει
 μόνο στον ήλιο.

Ο ποιητής εκφράζει την αίσθησή του πως απομονώνεται και απομακρύνεται απ' τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς, όπως διαπιστώνει ολοένα και περισσότερο, η πλειονότητα των συμπολιτών του «βουλιάζει» σ' ένα τέλμα ανομίας, ανηθικότητας και εξαχρείωσης. Η συνεχής επιδίωξη του κέρδους, η αναζήτηση

της ευκολίας, η αδιαφορία απέναντι στα κρίσιμα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, και η απαξίωση κάθε ηθικής αξίας, έχει διαμορφώσει ένα τοξικό περιβάλλον εντελώς ασύμβατο με τις ψυχικές και ηθικές ποιότητες του ποιητή. Το αίτημα προς τον εαυτό του να κρατηθεί, ώστε να μην παρασυρθεί από την κατάρπτωση των άλλων, θα τον διαφυλάξει μεν από την απώλεια της ηθικής του ταυτότητας, θα τον αφήσει όμως μόνο του στο φως του ήλιου και στην αγνή θέαση της ζωής.

Ο ποιητής θα βρεθεί έτσι αντιμέτωπος με μια ιδιότυπη μοναξιά, καθώς, ενώ θα βρίσκεται ανάμεσα σε ανθρώπους, επί της ουσίας θα είναι σα να μην έχει κανέναν γύρω του, αφού κανείς δεν θα μοιράζεται πια την εκτίμησή του για τις ηθικές αξίες της ζωής. Σ' έναν κόσμο όπου θα κυριαρχεί η διαφθορά κι η αποκλειστική επιδίωξη του προσωπικού κέρδους, ο ποιητής θα αισθάνεται εντελώς απομονωμένος, διότι δεν θα θέλει να ακολουθήσει μια αντίστοιχη πορεία απομάκρυνσης από τις αγαθές αξίες της ζωής.

Ήλιος (Στέφανος Ρόκος)

Σχέδιο του Στέφανου Ρόκου για το ΙΣΤ' χαϊκού του Σεφέρη

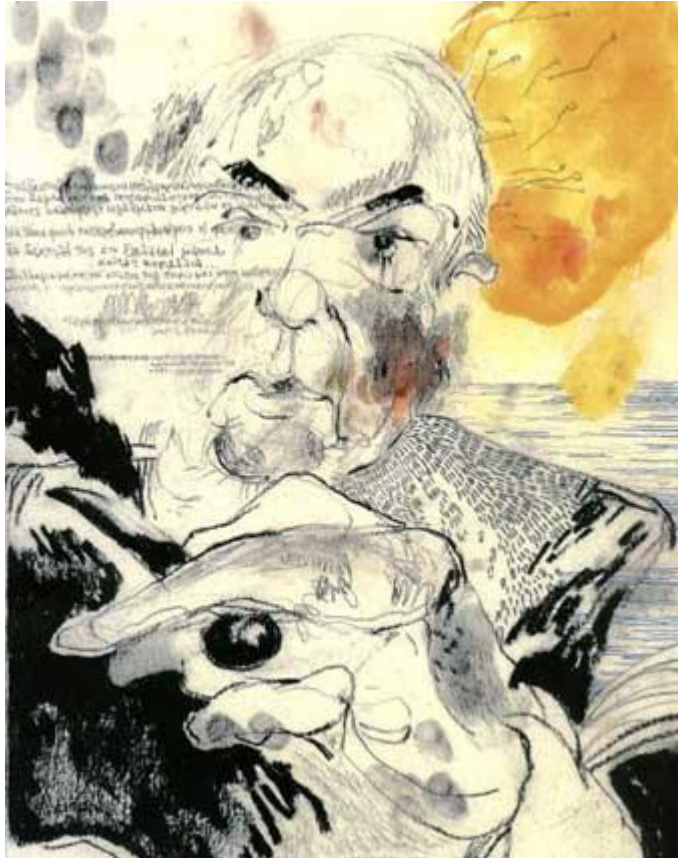
ΙΣΤ'

Γράφεις·
το μελάνι λιγότεψε
η θάλασσα πληθαίνει.

Ο ποιητής απευθυνόμενος εκ νέου στον εαυτό του σε β' πρόσωπο αποδίδει μέσα από μια απρόσμενη αντίθεση τις δυσκολίες που παρουσιάζει η τέχνη του. Τη στιγμή που γύρω του η «θάλασσα» των προβλημάτων, και κατ' επέκταση τα πιθανά, προς μετουσίωση σε ποιητικό λόγο, θέματα πληθαίνουν διαρκώς, το δικό του μελάνι -η έμπνευση κι η δυνατότητά του να δημιουργεί ποιητικό λόγο- λιγοστεύει.

Ο ποιητής ως ευαίσθητος αποδέκτης της κοινωνικής πραγματικότητας αντιλαμβάνεται τον συνεχή πολλαπλασιασμό των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι συγχαιρινοί του και γνωρίζει πόσο πιο δύσκολη γίνεται μέρα με τη μέρα η ζωή· γνωρίζει πόσο πιο περίπλοκες έχουν γίνει με τον καιρό οι ανθρώπινες σχέσεις και πόσο βαθύτερες είναι οι ανησυχίες των ανθρώπων γύρω του. Δυσκολεύεται, ωστόσο, ολοένα και πιο πολύ να μετουσιώσει σε ποιητικό λόγο αυτούς του προβληματισμούς, καθώς όσο περισσότερο επιχειρεί να πλησιάσει τις δυσκολίες της καθημερινότητας τόσο πιο απαιτητική γίνεται η προσπάθεια να διαφυλάξει την ποιητικότητα της έκφρασής του. Ό,τι μπορεί, άλλωστε, να διερευνηθεί με επάρκεια στο πλαίσιο του πεζού λόγου, δεν είναι εξίσου εύκολο να δοθεί με ποιητικό λόγο, χωρίς ζημιωθεί η λυρική εκείνη πτυχή της ποίησης που τη διακρίνει από τα άλλα είδη του γραπτού λόγου.

Υπ' αυτή την έννοια η αύξηση των ερεθισμάτων λόγω του πλήθους των κοινωνικών ζητημάτων και προβλημάτων, όχι μόνο δεν διευκολύνει το δύσκολο έργο του ποιητή, αλλά το καθιστά ακόμη δυσκολότερο, εφόσον η ποιητική έκφραση δεν μπορεί να λάβει την ελεύθερη και άμεση διατύπωση του πεζού λόγου. Η ποίηση θέτει συγκεκριμένους περιορισμούς και απαιτεί σημαντική προσπάθεια -όπως και **έμπνευση**- από τη μεριά του δημιουργού, γεγονός που την καθιστά μια **δύσκολα επιτεύξιμη μορφή έκφρασης**.

Σεφέρης (Στέφανος Ρόκος)

Κοινά στοιχεία των τριων χαϊκού

1. Και τα τρία χαϊκού είναι διατυπωμένα σε β' ενικό πρόσωπο (πού να μαζεύεις, κρατήσου, γράφεις).
Ο ποιητής απευθύνεται στον εαυτό του.
2. Παρόλο που **θεματικά διαφοροποιούνται** μεταξύ τους :

- Ο διαλυμένος άνθρωπος(ΙΑ')
 - Μοναξιά - Αποξένωση(ΙΕ')
 - Οι δυσκολίες της γραφής(ΙΣΤ')
- τα τρία χαϊκού εκφράζουν την **ίδια απαισιόδοξη οπτική του ποιητή**.

<https://www.youtube.com/watch?v=W-WnMoggV0Q&t=43s>

Το γιασεμί

Sigmatropic - Το γιασεμί

2. Δοκιμάστε να εντοπίσετε σε κάθε ποίημα μια παράδοξη εικόνα και να την ερμηνεύσετε.

ΙΑ'

Ο ψυχικός και συναισθηματικός κατακερματισμός των σύγχρονων ανθρώπων δίνεται μέσα από τη **μεταφορική εικόνα ενός ανθρώπου που έχει αποσυντεθεί σε χίλια μικρά κομμάτια**.

Γίνεται εμφανής, έτσι, η δυσκολία που αντιμετωπίζει όποιος θελήσει να γνωρίσει ή να συμπαρασταθεί σε κάποιον άλλον άνθρωπο, εφόσον προκειμένου να κατανοήσει σε βάθος την ψυχή και την προσωπικότητά του θα πρέπει να συλλέξει ένα προς ένα όλα αυτά τα μικρά κομμάτια και να επιδοθεί έπειτα σε μια κοπιώδη προσπάθεια ανασύνθεσής τους.

ΙΕ'

Με μια μεταφορική εκ νέου προσέγγιση ο κόσμος παρουσιάζεται να **βουλιάζει, αφήνοντας τον ποιητή -που έχει επίγνωση αυτής της καθοδικής πορείας- να απομένει μόνος του στον ήλιο**.

Το βούλιαγμα αυτό του κόσμου υποδηλώνει την ηθική πτώση των ανθρώπων, εφόσον στη θέση των αγνών αρετών έχουν πια θέσει το προσωπικό συμφέρον, την αλληλεγγύη και την αναζήτηση της ευκολίας. Οι άνθρωποι δεν είναι πια

πρόθυμοι να βοηθήσουν αφιλοκερδώς τους συνανθρώπους τους και να εκτιμήσουν καίριες ψυχικές αξίες, όπως είναι το ήθος και η καλοσύνη. Ό,τι τους απασχολεί είναι το οικονομικό κέρδος και ο εαυτός τους.

ΙΣΤ'

Στην επίσης μεταφορική αυτή εικόνα ο ποιητής παρουσιάζεται να κυκλώνεται από μια θάλασσα που διαρκώς πληθαίνει, ενώ το μόνο -αντιστοίχως υγρό- μέσο που έχει στη διάθεσή του για να εκφραστεί, το μελάνι, λιγοστεύει.

Πρόκειται για μια προσπάθεια να αποδοθεί η αδυναμία του ποιητή να ανταποκριθεί στο πλήθος των κοινωνικών ζητημάτων και προβλημάτων που ζητούν διαπραγμάτευση και εξέταση. Ο ποιητής καταπιέζεται απ' τη συνεχή αύξηση των προβλημάτων της ανθρώπινης ζωής, καθώς ο ποιητικός λόγος δεν μπορεί να προκύψει υπό πίεση, ούτε να δοθεί με ταχύτερους ρυθμούς, ώστε να καλύψει τα τόσα ζητήματα που ανακύπτουν συνεχώς.

Αν και είναι προφανές πως ο ποιητής θα ήθελε να μιλήσει μέσα από την ποίησή του για όσα συμβαίνουν γύρω του και για όσα απασχολούν τους συνανθρώπους του, δεν μπορεί εντούτοις να δημιουργήσει άρτιο ποιητικό λόγο με τόσο γοργούς ρυθμούς.

-

3. Σε τι νομίζετε ότι συμβάλλει η ανελαστική πειθαρχία που προϋποθέτει η μορφή του χαϊκού;

Η ανελαστική πειθαρχία της μορφής των χαϊκού αναγκάζει τον δημιουργό:

-να αποδώσει με εξαιρετική συντομία τη σκέψη ή τη συναισθηματική κατάσταση που θέλει να εκφράσει.

-Προκύπτει, έτσι, ένα επίγραμμα όχι μόνο πυκνό σε νόημα και συναισθηματική φόρτιση, αλλά και απογυμνωμένο από κάθε επιπλέον λέξη ή έκφραση που θα μπορούσε είτε να προσφέρει στο δημιουργό περισσότερες δυνατότητες αποσαφήνισης είτε να αποδυναμώσει τη βασική ιδέα με την παρεμβολή περαιτέρω νοηματικών υποδηλώσεων.

-Τα χαϊκού δεν επιτρέπουν, επομένως, μήτε την ύπαρξη αφθονίας λυρικών μέσων, μήτε την ύπαρξη πλήθους ιδεών ή την αναλυτική παρουσίαση μιας κεντρικής ιδέας.

-Ο ποιητής οφείλει να εστιάσει σε μία βασική σκέψη ή μία συγκεκριμένη συναισθηματική κατάσταση, και να επιτύχει τη σαφή απόδοσή τους με λακωνικό τρόπο.

4 Γράψτε και εσείς τρία χαϊκού.

<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6529?locale=el>

Ιστοσελίδα στην οποία ανθολογούνται χαρακτηριστικά δείγματα χαϊκού Ελλήνων ποιητών.

A'

Αργά σαν είναι
αυτά που δεν έκανες,
αυτά σε κρίνουν.

B'

Δεν έχει χαρά
στη δική μου κόλαση
μήτ' επισκέπτες.

Γ'

Το φως που ζητάς
κι οι μέρες που προσμένεις
δεν ξημερώνουν.

<https://blogs.sch.gr/ksergaki/2012/01/31/%CF%84%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%87%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%85-%CF%83%CE%B5%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%B7/#prettyPhoto>

<https://latistor.blogspot.com/2017/11/blog-post.html>

Φύλλο εργασίας

1. Ποιο είναι το θέμα των τριών χαϊκού;
2. Ποιο συναίσθημα κυριαρχεί;
3. Ποια παράδοξη εικόνα εντοπίζετε στο καθένα;
4. Να εντοπίσετε το σχήμα λόγου που επιλέγει ο ποιητής για να εκφράσει τις σκέψεις του στο καθένα.
5. Ποια κοινά χαρακτηριστικά παρατηρείτε στα τρία χαϊκού ως προς τη μορφή;

Δημιουργική γραφή

1. Να γράψετε δικά σας χαϊκού.
2. Να ζωγραφίσετε εικόνες που αντιστοιχούν στα χαϊκού του Σεφέρη.
3. Να οπτικοποιήσετε τα χαϊκού του Σεφέρη ή τα δικά σας δημιουργώντας μια παρουσίαση με το power point.

<https://www.youtube.com/watch?v=ivw7BiYs4gc>

Ιαπωνική ποίηση ~ Χαϊκού

Τα χαϊκού είναι είδος ποίησης που πρωτοεμφανίστηκε στην Ιαπωνία το δέκατο έκτο αιώνα και υιοθετήθηκε στην Ευρώπη στις αρχές του εικοστού. Από εκεί πέρασαν τον Ατλαντικό και έφτασαν να γίνουν πολύ δημοφιλή σε όλο το Δυτικό κόσμο. Στην αυθεντική στιχουργική μορφή τους, τα χαϊκού είναι μικρά ποιήματα από 17 συλλαβές σε ένα ενιαίο στίχο. Τα χαϊκού συμπυκνώνουν ευφυΐα και σοφία, που εκφράζονται με λυρική, ή άλλοτε, χιουμοριστική διάθεση, ενώ συχνά υπάρχει το στοιχείο της έκπληξης. Στα χαϊκού σημαντική θέση έχουν η φύση, οι εποχές και τα χρώματα, η ομορφιά των λέξεων και των αντιθέσεων, ενώ το νόημα κάποιες φορές αποκτά δευτερεύουσα σημασία. Ο γνωστότερος Ιάπωνας ποιητής των χαϊκού ήταν ο Ματσούο Μπασό (Matsuo Basho, 1644-1694). (ΠΗΓΗ: <http://www.sigmatropic.gr>)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ----- Τα χαϊκάι (η λέξη χαϊκού καθιερώθηκε πολύ αργότερα, τον 20ο αιώνα) άρχισαν ν' αναπτύσσονται στο τέλος του 12ου αιώνα. Προήλθαν από την ομαδική ποίηση γνωστή σαν ρυάκα (ποίηση με ερωτήσεις-απαντήσεις). Λίγο λίγο και πάντα προφορικά, θέλοντας να ενώσουν τις στροφές νοηματικά και σαν ένα είδους ομαδικού παιχνιδιού, δημιουργήθηκε μια σειρά στίχων που οδήγησε στα λεγόμενα χαϊκάι-ρένγκα. Τα χαϊκάι αποτελούντο από δύο λέξεις και σήμαιναν «διασκεδαστικό» και «αστείο». Ήσαν δε γραμμένα στην καθημερινή γλώσσα, σαν αντίδραση στην επίσημη ανακτορική γλώσσα. Τον 13ο αιώνα, εμφανίζονται τα πρώτα χόκκου σαν ξεχωριστή μορφή, έχοντας έναν περιπαιχτικό κυρίως χαρακτήρα. Μέχρι τον 15ο αιώνα, αυτονομήθηκαν σαν ποίηση δίνοντας έμφαση στο παιχνίδι με τις λέξεις και τις εικόνες. Το «κλασσικό» χαϊκού, εδραιώθηκε τον 16ο αιώνα. (ΠΗΓΗ: <http://pteroen.wordpress.com>)